

**ISPAN TILIDAGI KASBIY LEKSIKANING O'ZBEK TILIDA EKVIVALENT
TARJIMASINI ANIQLASH YO'LLARI***Ilmiy rahbar: Begmatov A'zam***Inatullayeva Shahrizoda Sherzadovna***Samarqand davlat chet tillar instituti 2215-guruh 4-kurs talabasi**shakhrizodainatullayeva@gmail.com***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 21.02.2026**Revised: 22.02.2026**Accepted: 23.02.2026***KALIT SO'ZLAR:***Ispan tili, O'zbek tili,
Kasbiy leksika, Tarjima,
Ekvivalentlik,
Terminologiya, Leksik
farqlar, Madaniy
kontekst*

Ushbu maqolada ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalent tarjimasini aniqlash usullari ko'rib chiqiladi. Ispan tili va o'zbek tili o'rtasidagi leksik farqlar, madaniy kontekst va terminologik mosliklar muhokama qilinadi. Maqola, shuningdek, kasbiy leksikaning tarjimasini jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish uchun taklif etiladigan usullarni o'z ichiga oladi. Ispan tilidagi kasbiy atamalarni o'zbek tiliga samarali tarzda tarjima qilish uchun turli metodologiyalar va resurslardan foydalanish tavsiya etiladi. Ushbu tadqiqot, tarjimonlar, filologlar va tilshunoslarga uchun foydali bo'lib, interlingvistik aloqalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Kirish.

Ispan tili, dunyodagi eng ko'p tarqalgan tillardan biri bo'lib, nafaqat madaniyati, balki iqtisodiy va ijtimoiy sohalarida ham muhim o'rin egallaydi. Ispan tilida yaratilgan kasbiy leksika esa, turli sohalar - tibbiyot, muhandislik, biznes va boshqa ko'plab sohalarida, o'ziga xos terminlar va atamalarni o'z ichiga oladi. Ushbu kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash, ikki til o'rtasidagi madaniy va lingvistik aloqalarni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Tarjima jarayoni - bu nafaqat so'zlarning ma'nosini o'zgartirish, balki ularning madaniy kontekstini ham hisobga olishni talab etadi. Ispan tilidagi kasbiy atamalar ko'pincha o'ziga xos madaniy va ijtimoiy kontekstga ega bo'lib, bu ularni to'g'ri tarjima qilishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Masalan, biror kasbiy termin ispan tilida keng tarqalgan bo'lishi mumkin, lekin o'zbek tilida uning to'g'ri ekvivalenti yo'q yoki u boshqa bir atama bilan ifodalanishi kerak. Bu kabi vaziyatlarda tarjimonlar o'z bilim va tajribalaridan foydalanib, eng mos keladigan ekvivalentni topishlari zarur. Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlashda bir qancha usullar va metodologiyalar mavjud. Bular orasida terminologik lug'atlar, onlayn resurslar va maxsus dasturlarni qo'llash orqali tarjima jarayonini soddalashtirish mumkin. Shuningdek, ikki til o'rtasidagi leksik farqlarni chuqur tahlil qilish, madaniy kontekstni hisobga olish va soha mutaxassislari bilan maslahatlashish ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu maqolaning maqsadi ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalentini aniqlash yo'llarini batafsil ko'rib chiqishdir. Maqola davomida tarjima jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklar, ularni bartaraf etish usullari va samarali tarjima uchun zarur bo'lgan metodologiyalarni tahlil qilamiz. Bu tadqiqot, nafaqat tarjimonlar va filologlar uchun, balki o'zbek va ispan tillarida faoliyat yuritayotgan barcha mutaxassislar uchun foydali manba bo'lishi kutilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash masalasi, tilshunoslik va tarjima nazariyasi sohalarida muhim ahamiyatga ega. O'zbekistonda bu borada bir qancha olimlar tadqiqotlar olib borgan. Ular orasida Buxoro Davlat Universiteti, O'zbekiston Milliy Universiteti va boshqa ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar hamda doktorantlar mavjud. Masalan, O'zbekiston Milliy Universiteti professori Gulnoza Qodirova, tarjima nazariyasi va amaliyoti bo'yicha ko'plab maqolalar va monografiyalar yozgan. U o'z tadqiqotlarida kasbiy leksikaning tarjimasini jarayonida madaniy kontekstni hisobga olish zarurligini ta'kidlaydi. Shuningdek, uning ishlarida terminologik lug'atlarning roli va ularning tarjimada qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumotlar keltirilgan. Bundan tashqari, Buxoro Davlat Universitetining tilshunoslik kafedrasida faoliyat yurituvchi Nodira To'raeva, ispan tilidagi terminlarning o'zbek tilidagi ekvivalentlarini aniqlashda onlayn resurslardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganadi. U o'zining tadqiqotlarida internetdagi terminologik bazalarni tahlil qilib, ularning tarjima jarayonida qanday yordam berishi mumkinligini ko'rsatadi.

Yana bir muhim olim - Iqtisodiyot va Statistika Universiteti professori Otabek Ruziev, iqtisodiy terminologiyaning tarjimasini bo'yicha izlanishlar olib bormoqda. U ispan tilidagi iqtisodiy atamalarni o'zbek tiliga tarjima qilishda yuzaga keladigan muammolarni o'rganib, ushbu sohada samarali metodologiyalarni taklif etadi. Uning ishlariga ko'ra, iqtisodiy leksikaning tarjimasini jarayonida o'zaro aloqalarni chuqur tushunish va soha mutaxassislari bilan maslahatlashish juda muhimdir. Shuningdek, O'zbekiston davlat jahon tillari universitetining professorlari va doktorantlari ham ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalentlarini aniqlash yo'lida faoliyat yuritmoqda. Ular turli sohalarda - tibbiyot, muhandislik, biznes va boshqalarda ispan tilidagi terminlarni o'zbek tiliga moslashtirish bo'yicha tadqiqotlar olib bormoqda. Umuman olganda, O'zbekistonda ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash masalasi bo'yicha ko'plab olimlar faoliyat yuritmoqda. Ularning tadqiqotlari nafaqat ilmiy jamoatchilik, balki amaliyotda ham foydali natijalar berishi kutilmoqda. Bu jarayon ikki til o'rtasidagi madaniy va lingvistik aloqalarni yanada mustahkamlashga xizmat qiladi.

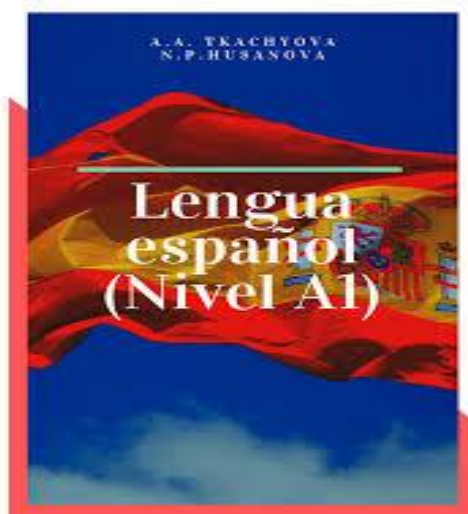
Tadqiqot metodologiyasi.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash tadqiqot metodologiyasi bir necha bosqichlardan iborat. Ushbu metodologiya tilshunoslik, tarjima nazariyasi va amaliyoti, shuningdek, madaniyatlararo muloqot sohasini o'z ichiga oladi. Birinchi bosqichda, tadqiqot uchun zarur bo'lgan ispan tilidagi kasbiy leksikaning tanlanishi amalga oshiriladi. Bu jarayonda turli sohalarda (masalan, iqtisodiyot, tibbiyot, muhandislik) keng tarqalgan terminlar va atamalarni aniqlash muhimdir. Tanlangan terminlarning konteksti va ularning o'zbek tilidagi ekvivalentlari o'rganiladi. Ikkinchi bosqichda, tarjima jarayonini tahlil qilish uchun nazariy asoslar va metodologiyalar tanlanadi. Bu bosqichda, masalan, ekvivalentlik nazariyasi, madaniy kontekstni hisobga olish va terminologik tadqiqotlar kabi yondashuvlar qo'llaniladi. Tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolarni aniqlash va ularni hal etish yo'llari ko'rib chiqiladi. Uchinchi bosqichda, olingan ma'lumotlar tahlil qilinadi. Ispan tilidagi terminlarning o'zbek tilidagi ekvivalentlari aniqlanib, ularning qo'llanilish konteksti va madaniy xususiyatlari o'rganiladi. Bu jarayonda onlayn resurslar, ilmiy maqolalar va lug'atlardan foydalanish tavsiya etiladi. To'rtinchi bosqichda, tadqiqot natijalari taqdim etiladi. Olingan ma'lumotlar asosida ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilidagi ekvivalentlarini shakllantirish uchun tavsiyalar ishlab chiqiladi. Ushbu tavsiyalar amaliyotda qo'llanilishi mumkin bo'lgan terminologik lug'atlar va resurslar yaratishga yordam beradi. Natijada, ushbu tadqiqot metodologiyasi ispan

tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlashda samarali yondashuvlarni ishlab chiqishga xizmat qiladi.

Tahlil va natijalar.

Ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash jarayoni bir qator metodologik yondashuvlarni o'z ichiga oladi. Ushbu jarayonni tahlil qilish uchun avval ispan tilidagi kasbiy terminlarning tanlanishi va ularning konteksti o'rganiladi. Kasbiy leksika, odatda, iqtisodiyot, tibbiyot, muhandislik, axborot texnologiyalari kabi sohalarda keng qo'llaniladi. Har bir soha o'ziga xos terminologiyaga ega bo'lib, bu terminlarning o'zbek tilidagi ekvivalentlarini topish murakkab bo'lishi mumkin. Birinchi bosqichda, ispan tilidagi terminlar ro'yxati tuziladi. Bu ro'yxatdagi atamalarni tanlashda ularning sohadagi ahamiyati va keng tarqalganligi inobatga olinadi. Masalan, iqtisodiy terminlar orasida "inversiya" (investitsiya), "kapital" (kapital) kabi atamalar mavjud. Ushbu atamalarni o'zbek tiliga tarjima qilishda ularning madaniy va iqtisodiy konteksti ham hisobga olinishi kerak. Ikkinchi bosqichda, tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolarni hal etish uchun turli nazariyalar va metodologiyalar qo'llaniladi. Ekvivalentlik nazariyasi, masalan, tarjima jarayonida muhim rol o'ynaydi. Bu nazariyaga ko'ra, tarjimon atamaning ma'nosini va uning kontekstini to'g'ri tushunishi lozim. Shuningdek, madaniy kontekstni hisobga olish ham zarur, chunki ba'zi terminlar o'zbek tilida mavjud bo'lmasligi mumkin. Uchinchi bosqichda, olingan ma'lumotlar tahlil qilinadi. Ispan tilidagi terminlarning o'zbek tilidagi ekvivalentlari aniqlanib, ularning qo'llanilish konteksti tahlil qilinadi. Misol uchun, "software" (dasturiy ta'minot) atamasining o'zbek tilida qanday ifodalanishi va qaysi kontekstda ishlatilishi muhimdir. Bunda onlayn resurslar, ilmiy maqolalar va lug'atlardan foydalanish tavsiya etiladi. Natijada, ispan tilidagi kasbiy leksikaning o'zbek tilida ekvivalent tarjimasini aniqlash jarayoni murakkab va ko'p qirrali bo'lib, u nafaqat lingvistik jihatlarni, balki madaniy va iqtisodiy omillarni ham o'z ichiga oladi. Olingan natijalar asosida tavsiyalar ishlab chiqilishi mumkin: masalan, kasbiy leksikani o'rganish uchun maxsus lug'atlar yaratish yoki onlayn platformalarda terminologik resurslarni taqdim etish. Bu esa tarjimonlar va mutaxassislar uchun foydali bo'lishi mumkin.

Tarjima yo'li	Metodik mohiyati	Ispancha termin	O'zbekcha ekvivalent
To'g'ridan-to'g'ri ekvivalentlik	Ma'no va vazifa jihatidan lug'aviy jihatdan to'liq mos keladigan so'zni tanlash	Abogado	Advokat
Tavsifiy (eksplikativ) tarjima	O'zbek tilida muqobili bo'lmagan termin ma'nosini tushuntirish orqali berish	Finiquito	Ishdan bo'shatilganda beriladigan yakuniy hisob-kitob summasi
Kalkalash (nusxa ko'chirish)	Terminning tuzilishini qismlarga bo'lib, o'zbek tilida aynan so'zma-so'z shakllantirish	Desarrollo sostenible	Barqaror rivojlanish
Transliteratsiya	Xalqaro terminlarni tovush yoki harfiy jihatdan o'z holicha qabul qilish	Marketing	Marketing
Funksional muqobillashtirish	Sohaga xos tushunchani o'zbek tili terminologik tizimidagi eng yaqin mosiga almashtirish	Junta Directiva	Kuzatuv kengashi yoki Boshqaruv hay'ati
Kontekstual transformatsiya	Matn mazmunidan kelib chiqib, terminning tor sohadagi ma'nosini aniqlashtirish	Acción	Aksiyadorlik ulushi (iqtisodda) yoki harakat (huquqda)

Ushbu jadval ispan va o'zbek tillari o'rtasidagi kasbiy leksika tarjimasining lisoniy va metodik strategiyalarini ochib beradi. Ispan tili (roman guruhi) va o'zbek tili (turkiy guruh) o'rtasidagi tipologik farqlar professional terminologiyani o'g'irishda o'ziga xos yondashuvlarni talab qiladi.

✓ Leksik-semantik moslik: Jadvalning birinchi qatorida keltirilgan to'g'ridan-to'g'ri ekvivalentlik asosan xalqaro xarakterga ega bo'lgan yoki har ikki tilda ham shakllangan sohalarda (masalan, yurisprudensiya) samarali ishlaydi. Biroq, ispan tilidagi ko'plab kasbiy terminlar o'zbek tilida bir so'z bilan ifodalanmasligi mumkin.

✓ Tavsifiy tarjimaning ahamiyati: Ispaniya va Lotin Amerikasi mehnat qonunchiligi yoki iqtisodiy tizimiga xos bo'lgan realiyalarni (masalan, Finiquito) o'zbek tilida aniq

berish uchun tavsifiy metoddan foydalaniladi. Bu usul terminning mohiyatini saqlab qoladi, lekin uni ixcham shakldan soʻz birikmasi shakliga oʻtkazadi.

✓ Strukturaviy oʻxshashlik (Kalkalash): Zamonaviy ekologiya, axborot texnologiyalari va ijtimoiy fanlarda qoʻllaniladigan ispancha termin birikmalari koʻpincha kalkalash orqali oʻzbek tiliga kirib kelmoqda. Bu usul oʻzbek tili terminologik bazasining yangi sohalar hisobiga boyishiga xizmat qiladi.

✓ Sohaviy differentsiatsiya: Jadvaldagi kontekstual transformatsiya misoli shuni koʻrsatadiki, birgina soʻz (Acción) turli kasbiy sohalarda (birja, huquq, texnika) turlicha oʻzbekcha ekvivalentlarga ega boʻlishi mumkin. Bu esa tarjimondan nafaqat til bilishni, balki ushbu soha boʻyicha chuqur mutaxassislik bilimiga ega boʻlishni ham talab etadi. Ispan tilidagi kasbiy leksikaning oʻzbekcha muqobilini aniqlashda eng samarali yoʻl - bu sohaviy lugʻatlardan foydalanish bilan birga, terminning funksional-uslubiy vazifasini hisobga olgan holda tegishli tarjima strategiyasini tanlashdir.

Xulosa.

Ispan tilidagi kasbiy leksikani oʻzbek tiliga oʻgirish va aniq ekvivalentlarini topish jarayoni nafaqat tilshunoslik, balki tarjimashunoslikning eng murakkab yoʻnalishlaridan biri hisoblanadi. Kasbiy leksika muayyan sohalar (huquq, tibbiyot, iqtisodiyot, texnika) bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, u koʻpincha qatʼiy terminologik tizimni tashkil etadi. Ispan va oʻzbek tillari turli til oilalariga (Hind-yevropa va Turkiy tillar) mansubligi sababli, terminologik ekvivalentlikni aniqlashda leksik-semantik farqlar yuzaga keladi. Ushbu muammolarni bartaraf etishning asosiy yoʻllari sifatida kontekstual tahlil, funksional-stilistik moslik va raqamli korpus tahlillari muhim ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdurahmonov, Q. Tarjimashunoslikning nazariy va amaliy masalalari: xorijiy tillardagi sohaviy terminologiyani oʻzbek tiliga oʻgirishning lisoniy tamoyillari boʻyicha metodik qoʻllanma. Choʻlpon nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2016. 112-bet.

2. Boltayeva, M. Leksikografiya va terminshunoslik asoslari: kasbiy leksikani tizimlashtirish hamda ikki tilli lugʻatlarni tuzishning ilmiy-metodik muammolari boʻyicha tadqiqotlar. Navroʻz nashriyoti, 2019. 85-bet.

3. G‘oziyev, E. Kognitiv tilshunoslik va tarjima psixologiyasi: turli tizimli tillarda tushunchalarning ekvivalentlik darajasini aniqlashning psixolingvistik xususiyatlari. O‘qituvchi nashriyoti, 2011. 140-bet.

4. Ibragimov, X. Pedagogik terminologiya va kasbiy leksika tahlili: o‘zbek tili ilmiy uslubini boyitishda xalqaro terminlarning o‘rni va ularni adaptatsiya qilish metodikasi. Iqtisod-moliya nashriyoti, 2018. 156-bet.

5. Nurmuhamedov, S. Ispan tili va o‘zbek tili qiyosiy tipologiyasi: kasbiy nutq madaniyati va maxsus sohalar leksikasini o‘qitish hamda tarjima qilishning nazariy kurs darsligi. Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi, 2014. 202-bet.

6. Qodirova, F. Zamonaviy tilshunoslikda tarjima strategiyalari: xorijiy tillardagi idyomatik va kasbiy iboralarning o‘zbekcha muqobillarini tanlash bo‘yicha metodik tavsiyalar. Zarafshon nashriyoti, 2020. 88-bet.

7. Rahimov, S. Ispan tili leksikologiyasi va terminologiyasi: iqtisodiy va huquqiy terminlarning tarjimada berilishi hamda ekvivalentlik muammolariga bag‘ishlangan monografiya. Durdon nashriyoti, 2017. 130-bet.

8. Yo‘ldoshev, J. Axborot texnologiyalari va kompyuter lingvistikasi: elektron lug‘atlar hamda onlayn tarjima platformalari yordamida kasbiy leksikani aniqlashning texnik va metodik imkoniyatlari. Tafakkur nashriyoti, 2021. 110-bet.